

საზღვარგარეთის ქვეყნებთან საქართველოს საინვესტიციო ურთიერთობების არსებული მდგომარეობა და მისი გაუმჯობესების გზები

DOI:10.36962/ECS106/6-8/2024-98

ლევან კერესელიძე

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,
თსუ-ს მონვეული პროფესორი
E-mail: levan.kereselidze@tsu.ge

რეზიუმე

წარმოდგენილია და შეფასებულია 2010-2023 წლების პერიოდში საქართველოში შემოსული უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოცულობა, დინამიკა, სტრუქტურა.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების საკითხი მთელ მსოფლიოში მეტად პრობლემური თემაა. საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია და ესპანეთი ზღუდავენ საკუთარ ქვეყანაში სხვა ქვეყნიდან კაპიტალ-დაბანდებებს. ამ საკითხში ფრთხილი პოზიცია აქვთ განვითარებად ქვეყნებსაც. არიან ისეთი ქვეყნებიც, სადაც გარკვეულ დარგებში აკრძალულია უცხოური ინვესტირება.

აღნიშნულია, რომ მართალია, საქართველოს ინვესტირებისთვის საკუთარი დანაზოგები არ ყოფნის და უცხოური ინვესტიციები სჭირდება, მაგრამ იგი მეტად ფრთხლად უნდა მოეკიდოს უცხოელი ინვესტორების მიერ საქართველოში შერჩეულ თითოეულ პროექტს და სკრუპულოზურად შეისწავლოს ის ინტერესი, რაც ამ ინვესტორებს საქართველოში აქვთ.

ავტორის აზრით, სასურველია უცხოელ ინვესტორებთან გარიგებისას საქართველოს მთავრობამ წინა პლანზე წამოსწიოს საქართველოს აგროსექტორის პროექტების და საქართველოს სუსტად განვითარებული რეგიონების და მხარეების (რაჭა-ლეჩხუმი, თუშეთი, ხევსურეთი და სხვა) დაფინანსება.

საქართველო პოლიტიკურად არასტაბილური ქვეყანაა. ეს მას უცხოელ ინვესტორებისთვის არამიმზიდველს ხდის. 2023 წელს რომ საქართველოში 2022 წელთან შედარებით 24%-ით ნაკლები პირდაპირი უცხოური კაპიტალი შემოვიდა, ამის მიზეზად ავტორს სწორედ ქვეყნის არასტაბილური გარემო მიაჩნია, და, მოუწოდებს მთავრობას აღმოფხვრას მისი გამომწვევი მიზეზები.

საკვანძო სიტყვები: საინვესტიციო ურთიერთობები; უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები; საინვესტიციო გარემო.

შესავალი

ინვესტიციები ყოველთვის იყო (და არის) ნებისმიერი ქვეყნის განვითარების ფინანსური წყარო, იგი სჭირდება ყველა დონის ქვეყანას - განვითარებადსაც და განვითარებულსაც. განვითარებადს - ეკონომიკის განსავითარებლად, განვითარებულს კი - მიღწეული დონის შესანარჩუნებლად.

საქართველო განვითარებადი ქვეყანაა. უზოური პირდაპირი ინვესტიციები საქართველოსთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია, რადგა მისი მეშვეობით მოხდება ეკონომიკის აღმავლობა, მოსახლეობის მასიური დასაქმება და როგორც მისი პირდაპირი შედეგი - მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება. აი, რა აქვს ნათქვამი ამის შესახებ ჰარვარდის უნივერსიტეტის ეკონომიკის პოფესორს გრეგორ მენქიუს: „ინვესტირების ხელშეწყობა მთავრობის მიერ ეკონომიკური ზრდის და გრძელვადიან პერიოდში ცხოვრების დონის ამაღლების ხელშეწყობის ერთ-ერთი გზაა“ [მენქიუ, 2008, გვ. 531]. დღეს ეს პრობლემა მეტად მწვავედ დგას საქართველოში. უმუ-

შევარი მოსახლეობა სამუშაოს საძებნელად საზღვარგარეთ მიდის, ანუ ტოვებს ქვეყანას. პატრა, მცირერიცხოვანი ქვეყნისთვის ეს დამლუპველია, რადგან, ემიგრირებული მოსახლეობის უკან - სამშობლოში დაბრუნების ალბათობა მეტად დაბალია.

ძირითადი ტექსტი

როგორც უკვე ავლინებთ, ქვეყნის ეკონომიკური აღმავლობა ეკონომიკაში დახარჯულ ინვესტიციებზეა დამოკიდებული. საკუთრივ ინვესტიციებს წარმოშობის ორი წყარო აქვთ - შინაგანი და გარეგანი. შინაგანი წყარო ეს არის ქვეყნის შიგნით შექმნილი დანაზოგები, გარეგანი კი - უცხოური ინვესტიციები. მოცემული სტატია ეძღვნება მხოლოდ უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციებს და ამ კონტექსტში საქართველოს ურთიერთობას საზღვარგარეთ.

აუცილებლად მისანიშნებელია, რომ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველომ, ისევე როგორც ყველა დანარჩენმა პოსტაბჭოურმა ქვეყანამ, დანგრეული, გაპარტახებული ეკონომიკის აღსადგენად და მის შემდგომ განსავითარებლად საჭირო რესურსების წყაროდ უცხოეთი მიიჩნია. მაშინ, საქართველოში მუსირებდა აზრი, რომ „აზიის ვეფხვებად“ წოდებულმა სინგაპურმა, ჰონკონგმა, სამხრეთ კორეამ და სხვებმა, მხოლოდ ამ გზით შეძლეს წარმატებულ ქვეყნებად გადაქცევა. საქართველოში ეს აზრი მუსირებს დღესაც, რაც ჩვენ არასწორად მიგვაჩნია, რადგან ინფორმაცია სხვას მეტყველებს. აი, მაგალითად: დ. მაკალიზს [Макализ, 2007] თავის ნაშრომში მოჰყავს ცნობა იმის შესახებ, რომ მათთან, ე. ი. „აზიის ვეფხვებში“, ინვესტიციების 33%-იანი დონის დროს ინვესტიციებზე მოთხოვნის მხოლოდ 1% იფარებოდა უცხოური ინვესტიციებით, დანარჩენი - 32% კი იყო ინვესტიციების შინა წყარო, ანუ საკუთარი დანაზოგი. გვახსოვდეს ისიც, რომ ინვესტიციების 33%-იანი დონის დროს ამ ქვეყნებს განვითარების ბუმი ჰქონდათ [ბერუაშვილი, 2015, გვ. 31]. ასე რომ, ქართულ საინფორმაციო სივრცეში გავრცელებული აზრი, რომ თითქმის ზემოდასახელებული ქვეყნები „ვეფხვებად“ იქცნენ მხოლოდ უცხოეთიდან მიღებული გრანდიოზული მოცულობის კაპიტალით, არ არის მართალი. მათი განვითარების ეს პრაქტიკა, ანუ განვითარების ფოკუსირება ძირითადად, შიგა წყაროზე ანუ დანაზოგებზე, გასათვალისწინებელია საქართველოსთვისაც. ეს ისე არ გავიგოთ, რომ ჩვენ წინააღმდეგი ვიყოთ უცხოური ინვესტიციების, მაგრამ ისიც ხომ ვიცით, რომ უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციებს მიმღებ ქვეყნის ეკონომიკაზე აქვთ არა მხოლოდ დადებითი გავლენა, არამედ, უარყოფითიც. მათ რიცხვშია [შუბლაძე, მესხია და სხვები, 2012, გვ. 317]:

- ინვესტიციების მიმღები ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის უცხოეთზე დამოკიდებულების გაძლიერება;
- უცხოელი ინვესტორების მიერ ადგილობრივი თავისებურებების, პირობების და მოთხოვნების იგნორირება;
- კაპიტალის რეპატრიაცია (დაბრუნება) და მოგების უცხოეთში გატანა;
- მიმღები ქვეყნის ეკონომიკის ტრადიციული დარგების დაცემა;
- კონტროლის დაკარგვა უცხოური კაპიტალით შექმნილ კომპანიებზე;
- უცხოეთის ტექნოლოგიებზე დამოკიდებულების გაძლიერება და ეროვნულ სამეცნიერო-ტექნიკურ პროგრესისადმი სტიმულების შემცირება;
- ნეგატიური დამოკიდებულება მიმღები ქვეყნის ბუნებრივ გარემო პირობებზე, სოციალურ-კულტურულ გარემოზე;
- სოციალური დაძაბულობის გაძლიერება და სხვა.

ზემოთჩამოთვლილი მიზეზების გამო, საქართველოს მიერ უცხოელ ინვესტორებიდან ინვესტიციების მიღება მეტად საპასუხისმგებლო საქმეა. იგი არ უნდა იყოს თვითმიზანი. საქართველოს შესაბამისმა ორგანოებმა გულდასმით და სკრუპულოზურად უნდა შეაფასონ მათი უცხოელების მიერ საქმიანობაში არჩეული ინვესტიციური პროექტები, მათი განაცხადი და ამის გარდა, მათი ფარული მოლოდინებიც. ინვესტიციების მიმღებ ქვეყანას მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში საქართველოს, უნდა ახსოვდეს, რომ „ინვესტიცია არის ქონება, რომელიც იხარჯება სამეწარმეო საქმიანობაში მოგების (ან სხვა სახის სარგებლის) მისაღებად“ [ქოქიაური, 2007, გვ. 11].

ბუნებრივია, რომ ინვესტორი საკუთარი ინვესტიციების განსათავსებლად ეძებს ყველაზე უფრო სარფიან ადგილს. ამის გარდა, ეს ადგილი (ქვეყანა, მხარე, რეგიონი) უნდა იყოს ნაკლებრისკიანი. ქვეყანაში, სადაც მუდმივად რევოლუციური განწყობაა, უცხოელი ინვესტორები კაპიტალს არ აბანდებენ. ასეთ ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნება საქართველოც.

გასული XX საუკუნის განმავლობაში მსოფლიოს მასშტაბით პირდაპირმა ინვესტირებამ აღმავლობაც განიცადა და დაცემაც, თუმცა ამ ორი პროცესს შორის ზრდის ტენდენცია დომინირებდა. ყველაზე ხანგრძლივი პერიოდი, როდესაც პირდაპირი ინვესტიციები ქვეყნის გარეთ ბანდდებოდა იყო 1950-1974 წლების პერიოდი. ამ პერიოდში პირდაპირი ინვესტიციების ძირითადი გამცემი ქვეყანა იყო ამერიკის შეერთებული შტატები. ეს ქვეყანა ინვესტირების ამ ფორმას უპირატესობას აძლევდა და აგულიანებდა თავის კომპანიებს ამ ფორმით გაეცანათ კაპიტალი საზღვარგარეთის ქვეყნებში. მსოფლიოს დანარჩენი ქვეყნები მაშინ უპირატესობას არა პირდაპირ ინვესტირებას, არამედ, პორტფელურ (არაპირდაპირ) ინვესტირებას აძლევდნენ, და, ახორციელებდნენ კიდევაც მას.

პირდაპირი ინვესტირების საკითხი დღესაც პრობლემური თემაა. მაღალგანვითარებული ქვეყნის ნაწილი - საფრანგეთი, გერმანია, ესპანეთი, დიდი ბრიტანეთი და სხვები, იმ მიზეზით, რომ შიშობენ ეროვნულ რესურსებზე კონტროლის დაკარგვას, ზღუდავენ საკუთარ ქვეყანაში სხვა ქვეყნებიდან პირდაპირი ინვესტიციების დაბანდებას. ეს გასაგებიცაა, რადგან ეს უცხოელი ინვესტორი მნიშვნელოვანწილად აკონტროლებს არა მხოლოდ საზღვარგარეთ გახსნლ საწარმოს საქმიანობას, არამედ, სხვადასხვა საშუალებებით მოიპოვებს ინვესტიციების მიმღები ქვეყნის ეკონომიკურ საიდუმლოებებსაც, რომლებსაც შემდეგში შეფარულად იყენებს თავის სასარგებლოდ მასთან ურთიერთობებში.

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მიღებაში ფრთხილი პოზიცია აქვთ განვითარებად ქვეყნებსაც. ამაში ჩვენს მიერ ზემოთ მოტანილ „აზიის ვეფხვების“ მაგალითითაც დავრწმუნდით. აქაც „განხეთქილების ვაშლად“ ეროვნულ ეკონომიკაზე უცხოელი ინვესტორების ზედმეტი გავლენა სახელდება. მთელ რიგ განვითარებად ქვეყნებს (ძირითადად აზიის და ლათინური ამერიკის ქვეყნებს) ისეთი დარგებიც აქვთ განსაზღვრული, სადაც აკრძალული აქვთ პირდაპირი უცხოური ინვესტირების განხორციელება (მაგალითად, სამთო-მოპოვებით მრეწველობაში, მედიკ-საშუალებებში და სხვა). მეორეს მხრივ, განვითარებად ქვეყნებს, სწორედ თავისი ეკონომიკების განვითარებისთვის არ ჰყოფნით საკუთარი დანაზოგი (ან საერთოდ არა აქვთ იგი) და სჭირდებათ უცხოური ინვესტიცია, თანაც არც თუ მცირე რაოდენობით. ასეთ მდგომარეობაშია დღეს საქართველოც. ამ ვითარებიდან ერთადერთი გამოსავალი ის არის, რომ ამ ქვეყნებმა აღნიშნული ინვესტიციების მიღებამდე შეძლონ მისგან მოსალოდნელად მისაღები სარგებლის და ზარალის გამოანგარიშება. ეს არ არის ადვილი საქმე, რადგან ზარალიც და სარგებელიც ყოვეთვის აბსოლუტურ რიცხვებში არ იზომება. მაგალითად, იტალიის მიერ ქ. ზუგდიდში დაფუძნებულ კომპანია „აგრი-ჯორჯიაში“ დასაქმებული ადგილობრივი მოსახლეობა, რომ იმალღებს კვალიფიკაციას თხილის მოყვანის სორტირება, მარკირება, გადამუშავება და შენახვის წესებში - ეს სარგებელია, მაგრამ როგორ გადავიყვანოთ ეს აბსოლუტურ რიცხვებში? ანდა ქ. თბილისში არსებული ჰოსპიტალი „პედსიკორი“. ეს ჰოსპიტალი საქართველოს და ისრაელის ერთობლივი კლინიკაა. მასში ქართველი სპეციალისტებიც მუშაობენ და ებრაელი ექიმებიც. ეს კლინიკა არამხოლოდ იმიტომაც საქართველოში წარმატებული, რომ პაციენტთა მკურნალობის მთელი ტექნოლოგია უცხოურია, არამედ, იმიტაც, რომ პაციენტებისთვის სამედიცინო მომსახურების მიწოდების ფორმის არჩევანში პაციენტები (და მათი ოჯახის წევრები) არიან ჩართული. მართვის ეს მეთოდი საზღვარგარეთ ფართოდ არის აღიარებულიც და გავრცელებულიც. ამ მეთოდის მხარდამჭერები თვლიან, რომ იგი სარგებელს იძლევა [Зенина, Шешунов, 2014], მაგრამ რიცხობრივად როგორ განესაზღვროთ ეს სარგებელი ამაზე ჯერ-ჯერობით პასუხს ისინი ვერ იძლევიან.

საქართველოს საინვესტიციო სააგენტო სხვადასხვა საშუალებებით აქტიურად ეძებს უცხოელ ინვესტორებს და ხშირად ყოველგვარ შემონება-გადამონების გარეშე უშვებს მათ საკუთარ ბაზარზე. მთელი ამ 30 წლის განმავლობაში ასეთი გამარტივებული წესით არა ერთი და ორი „ცრუ

ინვესტორი“ შემოვიდა საქართველოში და არცთუ მცირე ზარალი მიაყენა ქვეყანას (მართალია ამ საკითხზე ინფორმაცია კონფიდენციალურია, მაგრამ საბოლოო ჯამში იგი მაინც მეტ-ნაკლებად ცნობილი ხდება). ასეთ ფაქტებს ინვესტორებს მხოლოდ პასუხისმგებელი პირების ამ საკითხისადმი ზერელე დამოკიდებულება, რასაც თავის მხრივ, ისინი პრობლემის **სასწრაფოდ გადაწყვეტის** აუცილებლობით ხსნიან. უცხოური პირველადი ინვესტიციების ქვეყნის სამსახურში ჩაყენება რომ ინვესტორის ეკონომიკურ ზრდას, ეს აქსიომაა და მას მტკიცება არ სჭირდება. ეს უკვე იმას ნიშნავს, რომ ქვეყანაში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების დაბანდება **მნიშვნელოვანი** საქმეა. მაგრამ ნებისმიერი მნიშვნელოვანი საქმე დროში შესრულების თვალსაზრისით იყოფა **სასწრაფო და არა-სასწრაფო მნიშვნელოვან საქმედ**. ცხადია, საქართველოსნაირ კრიზისული ეკონომიკის მქონე ქვეყანაში უცხოურ პირდაპირ ინვესტირებაზე გადაწყვეტილების მიღებას ორივე ეს ნიშანი აქვს - იგი მნიშვნელოვანიც არის და სასწრაფოც. საქართველოს ინვესტიციური პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ინვესტიციური გადაწყვეტილების **სისწრაფე** საქართველოში წინა პლანზეა წამოწეული მის **მნიშვნელობასთან** შედარებით. ასეთი მიდგომა ჩვენ არასწორად მიგვაჩნია. ისინი, ჩვენი აზრით, ერთ სიბრტყეზე უნდა განიხილებოდნენ. ასე აკეთებდნენ და დღესაც ასე აკეთებენ „აზიის ქვეყნები“ და თვით იაპონია და ჩინეთი. იაპონია უცხოეთიდან დაფინანსებული თითოეული პროექტის დასაბუთებას ხშირად 2-3 წელიწადს ანდომებს.

პოლიტიკურად ისეთ არამყარ ქვეყანაში, როგორც საქართველოა, პირდაპირი ინვესტირებას ძირითადად, ვენჩურული (რისკიანი) ინვესტორები ახორციელებენ. მათ აქ შემოსავლით სხვადასხვანაირი ზრახვები შეიძლება ჰქონდეთ, ისეთიც კი, რომელიც დაემუქრება ქვეყნის უსაფრთხოებას [Котлер, Картаджая, Янг, 2009., с. 76]. აი, ამიტომ, საქართველოს შესაბამის ორგანოებს ევალებათ ამ საკითხის იმ რანგში აყვანა და ისე შესრულება, როგორც ამას აკეთებენ იაპონელები, ცხადია, სტრატეგიულად მოაზროვნე ექსპერტების (ეკონომისტები, იურისტები) ჩართვით.

ამ საკითხზე ყურადღებას განსაკუთრებულად იმიტომ ვამახვილებთ, რომ როგორც წესი, ვენჩურული ინვესტიცია ინოვაციების იდეების მქონე ქვეყნებში და მათ კომპანიებში შედის ამ იდეების რეალიზაციით კოლოსალური მოგების მისაღებად [Gladstone, 2002, p. 6]. ვერ ვიტყვით, რომ საქართველო ამ მხრივ, მეტად მიმზიდველია მათთვის. მაშინ ჩნდება კითხვა, ეს თუ ასე არ არის, მაშ, რა იზიდავს მათ საქართველოში?

ცნობილია, რომ რაც უფრო სტაბილურია ქვეყანა, მით უფრო მიმზიდველია იგი უცხოური ინვესტიციებისთვის. სწორედ მისი მასშტაბები გვიჩვენებს ინვესტიციების მიმღები ქვეყნის სტაბილურობის დონეს, მის ინვესტიციურ მიმზიდველობას და ზოგადად ეკონომიკურ პოლიტიკას. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ეს ის თავისუფალი კაპიტალია, რომლის მიზანმიმართული და სწორი მართვით თვით ღარიბ ქვეყანასაც კი შეუძლია ღირსეულად ჩაერთოს მსოფლიოს გლობალურ ეკონომიკაში და ააღორძინოს თავისი ქვეყანა. მაშასადამე, სახელმწიფოს მთავრობა საინვესტიციო პროცესების მთავარი ინიციატორია [ტაბატაძე. 2016. გვ. 312]. რადგან საქართველო ჯერ კიდევ ეკონომიკის ბევრ სექტორში (მაგალითად, სოფლის მეურნეობაში, სამთო-მოპოვებით და გადამამუშავებელ მრეწველობაში) და ზოგიერთ რეგიონში (საქართველოს მთიანი მხარეები - თუშეთი, სვანეთი, აჭრის მთიანეთი, ხევსურეთი და სხვა) განიცდის ფინანსური რესურსების ნაკლებობას, ქვეყნის ხელისუფლებამ უნდა იზრუნოს ამ დეფიციტის შევსებაზე. დარგებიდან განსაკუთრებული შველა სჭირდება სოფლის მეურნეობას, რეგიონებიდან კი, მთლიანად მცხეთა-მთიანეთის რეგიონს, რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონის და კახეთის, აჭარის და სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონების მთიან მხარეებს, კერძოდ, თუშეთს, აჭარის მთიანეთს და სვანეთს. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ამ რეგიონებში (და მხარეებში) დაბანდება საქართველოს მთავრობის მხრიდან ისეთივე მასტიმულირებელი ღონისძიებების გატარება სჭირდება, როგორსაც ახორციელებდა გერმანია თავის სტრუქტურულად სუსტ რეგიონებში - ბავარიამი, ემსლანდა და ზაარლანდში ინვესტიციების ხელშესაწყობად. ეს ღონისძიებებია [კლემპი რ. 2013. გვ. 164]: გადასახადებიდან განთავისუფლება, საკუთრების სამართლებრივი დაცვის მაღალი საიმედოობა, სატრანსპორტო გადაზიდვებზე ტარიფების შემცირება და სხვა. სტიმულირების ამ ინსტრუმენტების

ამოქმედებამ მნიშვნელოვანი იმპულსი მისცა ინვესტიორებს მეტი კაპიტალი დაეხმადებინათ გერმანიის ზემოთდასახელებულ მხარეებში.

დღეს საქართველოში არსებული საინვესტიციო ვითარება ძნელად შესაფასებელია. ქვეყანა პოლიტიკურად მეტად არამდგრადია; ფაქტიურად თითოეული უცხოელი ინვესტორი საქართველოში საკუთარი კაპიტალის ინვესტირებით დიდ რისკზე მიდის, მაგრამ მეტ-ნაკლებად ინვესტირებას მაინც ახორციელებს. საქართველოშიც სწორედ მისი ასეთი მატება-კლების მონაცვლეობა შეინიშნება.

ცხრილი 1 გვიჩვენებს, საქართველოში განხორციელებულ უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციების მოცულობას და სტრუქტურას ქვეყნების ჯგუფების ჭრილში. ცხრილიდან ჩანს, რომ 2010 წლიდან 2020 წლამდე, ანუ „კოვიდ-19“-ის პანდემიის დაწყებამდის საქართველოში შემოსული უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოცულობა 66,2%-ით არის გაზრდილი. ეს ზრდა შეეხო მხოლოდ ევროკავშირს და დსთ-ის ქვეყნებს. პირველი გაიზარდა 74,2%-ით, მეორე - 69,3%-ით.

2020-2021 წლებში, როცა მსოფლიო პანდემიამ მოიცვა და დაიწყო საზღვრების ჩაკეტვა, ბუნებრივია საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ნაკადები შემცირდა. 2020 წელს მან შეადგინა - 595257 ათასი აშშ დოლარი, ანუ 2019 წლის მხოლოდ 44%, 2021 წელს კი, მისი - 92,5% (1252729 ათასი აშშ დოლარი), ანუ 2021 წლიდან „კოვიდ-19“-ით გამოწვეული შეზღუდვების შემცირების კვალობაზე საქართველოში დაიწყო უცხოური ინვესტიციების შემოდინების მატება და 2022 წელს მან 2097898 ათას აშშ დოლარს მიაღწია. მასში 46% ეკავა ევროკავშირს, 8% - დსთ-ის ქვეყნებს, 46% სხვა ქვეყნებს, ხოლო - 0,8% დანარჩენ ქვეყნებს და საერთაშორისო ორგანიზაციებს.

ცხრილი 1. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოცულობა და სტრუქტურა საქართველოში მსოფლიოს ქვეყნების გამსხვილებული ჯგუფების მიხედვით

	2010	2019	2020	2022	2023	დინამიკა (%-ში)	
						2010-2019 წ.წ.	2022-2023 წ.წ.
პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები სულ (ათასი აშშ დოლარი)	814497	1354093	595257	2097898	1594746	166,2	76
მათ შორის:							
1. ევროკავშირის ქვეყნები:							
ათასი აშშ დოლარი	248211	432486	338679	963392	524873	174,2	54,4
ხვ. წონა (%)	30,4	32,0	57,0	45,9	33,0	-	-
2. დსთ-ის ქვეყნები:							
ათასი აშშ დოლარი	91156	154368	56534	167971	218890	169,3	130
ხვ. წონა (%)	11,2	11,4	9,5	7,2	13,7	-	-
3. სხვა ქვეყნები:							
ათასი აშშ დოლარი	429944	760355	198587	965205	138645	177	14,3
ხვ. წონა (%)	52,7	56,0	33,3	46,0	8,7	-	-
4. დანარჩენი ქვეყნები:							
ათასი აშშ დოლარი	-35	14904	3253	14474	712338	-	492
ხვ. წონა (%)	-	1,0	0,5	0,8	44,5	-	-
5. საერთაშორისო ორგანიზაციები:							
ათასი აშშ დოლარი	45186	6884	1458	1330	-79293	15,2	-
ხვ. წონა (%)	5,5	0,5	0,2	0,1	-	-	-

2010-2022 წლების პერიოდში საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინების თვალსაზრისით 2022 წელი იყო ყველაზე მასშტაბური, ყველაზე პროდუქტიული. იგი წინა წლების ინვესტიციებს აღემატებოდა: 2006 წელს - 1,8-ჯერ, 2008 წელს - 1,3-ჯერ, 2010 წელს - 2,5-ჯერ, 2012 წელს - 2,3-ჯერ, 2014 წელს - 1,2-ჯერ, 2015 წელს - 1,3-ჯერ, 2017 წელს - 3,5-ჯერ, 2018 წელს - 1,6-ჯერ, 2019 წელს - 1,6-ჯერ, 2020 წელს - 3,5-ჯერ, 2021 წელს - 1,7-ჯერ. ჩვენი აზრით, ეს აღმასვლა 2023 წელშიც გაგრძელდებოდა, რომ საქართველოში ყოფილიყო მშვიდი პოლიტიკური გარემო. სამწუხაროდ, ასე არ იყო არც 2023 წელს და ასე არ არის არც მიმდინარე წელს. სწორედ ამ მიზეზით 2023 წელს საქართველოში შემოვიდა 24%-ით ნაკლები უცხოური პირდაპირი ინვესტიცია 2022 წელთან შედარებით. ეს შემცირება არ შეხება დსთ-ის ქვეყნებს და სხვა ქვეყნების ჯგუფს. იგი რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს ინვესტიციების შემცირება მთელი 45,6%-ით მოხდა ევროკავშირის ქვეყნებიდან. ეს იმ ქვეყნების ჯგუფია, რომელთაგანაც 2014 წელს დაიდო ასოცირების შეთანხმება ღრმა, ყოვლისმომცველი თავისუფალი თანამშრომლობის შესახებ. ეს შეთანხმება ეხება ევროკავშირ-საქართველოს შორის არა მხოლოდ პოლიტიკურ, არამედ ეკონომიკურ თანამშრომლობასაც (კარი V), რომლის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილს ინვესტიციური საქმიანობა წარმოადგენს. დასახელებულ შეთანხმებაში ამ მიმართულებით ვკითხულობთ, რომ იგი ხელს შეუწყობს „ინვესტორების ეფექტიან და ადეკვატურ დაცვას და დამოუკიდებელი და ეფექტიანი ზედამხედველობის მექანიზმის შექმნას“ [საქართველო-ევროკავშირის... 2014, გვ. 15]. შეთანხმების სტრუქტურულ ჩამონათვალში ინვესტიციური თანამშრომლობა არ არის ნახსენები, რაც იმას ნიშნავს, რომ გარდა ჩვენს მიერ ზევით აღნიშნულისა, მხარეებს ამ სფეროში ურთიერთვალდებულებები არ აქვთ აღებული. ზემოთაღნიშნულის მიუხედავად, რადგან დასახელებული შეთანხმება მიზნად ისახავდა ევროკავშირთან დაახლოვების მნიშვნელოვანი მექანიზმების შექმნას, და, ამ მიმართულებით კიდევ გადაიდგა კონკრეტული ნაბიჯები მართლმსაჯულების სფეროში, კონფლიქტების მოგვარებაში, საგარეო ვაჭრობაში, კორუფციის აღკვეთაში და სხვაგან [ლაპიაშვილი, 2019, გვ. 40], საქართველოს საზოგადოებას ჰქონდა (და აქვს დღესაც) იმის მოლოდინი, რომ აღნიშნული დაახლოება, ანუ მეზობლობის განმტკიცება პოზიტიურად აისახებოდა ევროკავშირის ქვეყნებიდან საქართველოში შემოსულ პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციების მოცულობაზეც. 2022 წელს ეს მოხდა კიდევ. ამ წელს ევროკავშირიდან საქართველოში შემოვიდა 963392 ათასი აშშ დოლარი ინვესტიცია, რაც 4-ჯერ აღემატებოდა 2010 წლის მაჩვენებელს და თითქმის 3-ჯერ 2020 წლის შესაბამის მაჩვენებელს. ამის გარდა, რომ 2010-2022 წლების პერიოდში ეს იყო შემთხვევა, რომლის დროსაც ევროკავშირი თავისი ხვდრითი წილით (45,9%) საქართველოში შემოსულ პირდაპირ უცხოური ინვესტიციების საერთო მოცულობაში თითქმის დაენია სხვა ქვეყნების ჯგუფის წილს (46%), რომლებიც წინა წლებში ყოველთვის სჯობნიდნენ მას (გამონაკლისი იყო მხოლოდ 2020 წელი). ამ წელს ევროკავშირიდან საქართველოში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ექსპორტის მოცულობით პირველ ათეულში მოხვდნენ [საქართველოს სტატისტიკური... 2023, გვ. 277-278]:

1. ესპანეთი (360472 ათასი აშშ დოლარი).
2. ნიდერლანდები (360472 ათასი აშშ დოლარი).
3. ირლანდია (120556 ათასი აშშ დოლარი).
4. ჩეხეთი (84473 ათასი აშშ დოლარი).
5. მალტა (39017 ათასი აშშ დოლარი).
6. გერმანია (33337 ათასი აშშ დოლარი).
7. ავსტრია (22778 ათასი აშშ დოლარი).
8. ესტონეთი (200057 ათასი აშშ დოლარი).
9. დანია (17632 ათასი აშშ დოლარი).
10. (ლუქსემბურგი (14017 ათასი აშშ დოლარი).

ამ ქვეყნებმა ევროკავშირიდან საქართველოში შემოსულ პირდაპირ ინვესტიციებში 94,3%

დაიკავეს, ხოლო საქართველოს მთლიან პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებში - 43,3%. მსოფლიოს დანარჩენი ქვეყნებიდან ამ მაჩვენებლით 2022 წელს წინა პლანზე იდგნენ:

- გაერთიანებული სამეფო (436954 ათასი აშშ დოლარი).
- აშშ (76496 ათასი აშშ დოლარი).
- რუსეთი (108118 ათასი აშშ დოლარი).

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების კუთხით 2023 წელს საქართველოში ვითარება მკვეთრად გაუარესდა. წინა წელთან შედარებით პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინება მთლიანად 24%-ით შემცირდა. 45,6%-ით შემცირდა ევროკავშირიდან საქართველოში პირდაპირი ინვესტიციების იმპროტი და მისი როლიც საქართველოს პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციების საერთო მოცულობაში 94,3%-დან 33%-მდე დაეცა. მნიშვნელოვანი შემცირება მოხდა სხვა ქვეყნების ჯგუფიდან შემოსულ ინვესტიციებშიც. მისმა დონემ წინა წელთან შედარებით, მხოლოდ 14,3% შეადგინა.

ევროკავშირიდან საქართველოში ინვესტირების პირველ ათეულში მოხვედრილ ქვეყნებსაც შეეცვალათ ადგილები: ესტონეთი, ლუქსემბურგი და ირლანდია საერთოდ ამოვარდნენ ამ ათეულიდან და მათი ადგილები დაიკავეს საფრანგეთმა, დანიამ და შვეიცარიამ. ნიდერლანდებმა დაიკავე პირველი ადგილი (მეორეს ნაცვლად), მალტამ - მეორე ადგილი (მესამის ნაცვლად), ჩეხეთმა - მეექვსე ადგილი (მეოთხეს ნაცვლად), ავსტრია დარჩა კვლავაც მეშვიდე ადგილზე, ესპანეთმა მეოთხე ადგილი (პირველის ნაცვლად). ამ ათეულში ახლად შემოვიდნენ შვეიცარია და ლატვია და შესაბამისად დაიკავეს მესამე და მეცხრე ადგილები (იხ. ცხრილი 2).

ამ ათმა ახალმა ათეულმა ევროკავშირიდან საქართველოში 2023 წელს შემოსულ პირდაპირ ინვესტიციებში დაიკავა 93,9%, ხოლო საქართველოში შემოსულ პირდაპირ ინვესტიციების საერთო მოცულობაში - 32,9%. წინა წელთან შედარებით ერთიც შემცირებულია და მეორეც.

ცხრილი 2. 2023 წელს ევროკავშირიდან საქართველოში პირდაპირი ინვესტიციების შემოტანით მოწინავე ქვეყნების ათეული

ადგილების განაწილება	ქვეყნის დასახელება	საქართველოში შემოტანილი პირდაპირი ინვესტიციების მოცულობა (ათასი აშშ დოლარი)
1	ნიდერლანდები	360501
2	მალტა	80022
3	შვეიცარია	34484
4	ესპანეთი	33840
5	გერმანია	21850
6	ჩეხეთი	16460
7	ავსტრია	14545
8	საფრანგეთი	10497
9	ლატვია	9366
10	დანია	8610

მსოფლოს დანარჩენი ქვეყნებიდან საქართველოში შემოსულ პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციების მოცულობით კვლავაც პირველ ადგილზეა გაერთიანებული სამეფო (391967 ათასი აშშ დოლარი, მეორე ადგილი დაიკავა თურქეთმა (168 827 ათასი აშშ დოლარი), ხოლო მესამე აშშ-მა (153548 ათასი აშშ დოლარი).

ამრიგად, 2023 წელს პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებთან მიმართებაში საქართველოსა და უცხოეთის ქვეყნებს შორის ურთიერთობაში მეტად არსებითი ნეგატიური ცვლილება დაფიქსირდა, კერძოდ, 2022 წელთან შედარებით, 503150 ათასი აშშ დოლარით შემცირდა უცხოური პირდაპირი

ინვესტიცია, რომელიმაც, ცხადია, გარკვეულად შეაფერხა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარება.

ჩვენი აზრით, პირველი და ძირითადი მიზეზი, რაც საქართველოში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინების მასშტაბზე უარყოფითად მოქმედებს არის ქვეყნის არასტაბილური პოლიტიკური მდგომარეობა, ანუ არამიმზიდველი საინვესტიციო გარემო. ყველა დანარჩენი მიზეზი - საკუთრების დაუცველობა, დაბალი მოტივაცია, კორუფცია და სხვა - ქვეყნის მიზეზები და თუ ძირითადი მიზეზი, მართლაც მოგვარდება, აღმოიფხვრება ქვეყნის მიზეზიც.

დასკვნა

საქართველოს საინვესტიციო საქმიანობა დიდწილად დამოკიდებულია პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებზე. ამის მიზეზია შიდა დანაზოგის ნაკლებობა. ასეთ დროს ქვეყნის განუხრელი ზრდისთვის, ქვეყანაში შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობა არ არის საკმარისი. საქართველოს პოლიტიკური არასტაბილურობის გამო, უცხოელი ინვესტორები პერიოდულად თავს იკავებენ ან ამცირებენ საქართველოში ინვესტირების მოცულობას. დღეს საქართველოს მთავრობის პრიორიტეტული ამოცანაა, რათა აღმოიფხვრას არასტაბილურობის მიზეზები, რომლებიც მნიშვნელოვნად აფერხებენ საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მენქიუ გ. ეკონომიკის პრინციპები. თბ., 2008.
2. Маколиз Д. Экономика бизнеса. М., 2007. с.556.
3. შუბლაძე გ., მესხია ი. და სხვები. საერთაშორისო მენეჯმენტი. თბ., 2012.
4. ბერუაშვილი ბ. საინვესტიციო საქმიანობა სამშენებლო სფეროში. დისერტაცია. 2015.
5. ქოქიაური ლ. ინვესტიციური პროექტები. 2007.
6. Зенина Л. и др.. Экономика и управление здравоохранении. М., 2014.
7. Котлер Ф. и др. Привлечение инвесторов. М., 2009.
8. Gladstone D., Dladstone L. Venture Capital Handbook: An Entrepreneur's Guide to Raising Venture Capital, Upper saddle River, NJ: Prentice Hall. 2002.
9. ტაბატაძე მ. საინვესტიციო გარემო და ქვეყნის საერთაშორისო რეიტინგი. 2016.
10. კლუმპი რ. ეკონომიკური პოლიტიკა. 2013.
11. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადი. თბ., 2023.
12. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადი. თბ., 2005.
13. „საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების გზამკვლევი“. თბ., 2014.
14. ლაპიაშვილი ნ. ევროკავშირის საქართველოს მართლმსაჯულების სისტემის გაუმჯობესებისკენ მოუწოდებს. ჟ. „ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი“. #4-5. 2018-2019.
15. ჟორჟიკაშვილი ნ. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე. ჟ. „ეკონომისტი“. #1. 2024.

REFERENCES:

1. Mankiw G. Principles of economics. Tb., 2008.
2. Маколиз Д. Экономика бизнеса. М., 2007. с.556.
3. Shubladze G., Meskhya I. and others. International management. Tb., 2012.
4. Beruashvili b. Investment activity in the field of construction. thesis. 2015.
5. Kokiauri L. investment projects. 2007.
6. Зенина Л. и др.. Экономика и управление здравоохранении. М., 2014.
7. Котлер Ф. и др. Привлечение инвесторов. М., 2009.
8. Gladstone D., Dladstone L. Venture Capital Handbook: An Entrepreneur's Guide to Raising Venture Capital, Upper saddle River, NJ: Prentice Hall. 2002.

9. Tabatadze M. Investment environment and international ranking of the country. 2016.
10. Klump R. Economic policy. 2013.
11. Statistical Yearbook of Georgia. Tb., 2023.
12. Statistical Yearbook of Georgia. Tb., 2005.
13. "Georgia-EU Association Agreement Guide". Tb., 2014.
14. Lapiashvili N. The European Union calls for the improvement of the justice system of Georgia. J. "Georgian Journal of European Studies". #4-5. 2018-2019.
15. Zhorzhikashvili N. The influence of direct foreign investments on the economy of Georgia. J. "economist". #1. 2024.

THE CURRENT STATE OF GEORGIA'S INVESTMENT RELATIONS WITH FOREIGN COUNTRIES AND THE WAYS TO IMPROVE IT

Levan Kereselidze

Doctor of Business Administration,
TSU invited professor
E-mail: levan.kereselidze@tsu.ge

RESUME

The article - **"The current state of Georgia's investment relations with foreign countries and ways to improve it"** - presents the volume, dynamics, structure of foreign direct investments in Georgia during the period of 2010-2023 and evaluates it.

The issue of foreign direct investment is a very problematic topic all over the world. France, Great Britain, Germany and Spain restrict capital investments in their country from other countries. Developing countries also have a cautious position in this matter. There are countries where foreign investment is prohibited in certain sectors.

The article mentions that although Georgia does not have its own savings and needs foreign investments to invest, it should be very careful about each project selected by foreign investors in Georgia and scrupulously study the interest that these investors have in Georgia.

According to the author of the article, it is desirable for the Georgian government to prioritize the financing of Georgian agro-sector projects and less developed regions and parts of Georgia (Racha-Lechkhumi, Tusheti, Khevsureti, etc.) in negotiations with foreign investors.

Georgia is a politically unstable country. This makes it unattractive to foreign investors. In 2023, compared to 2022, the direct foreign capital entered Georgia by 24% less, the author believes that the unstable environment of the country is the reason for this, and he calls on the government to eliminate its causes.

Key words: investment relations; foreign direct investments (FDI); investment environment.